

Grondbeginselen JA21

INLEIDING

De primaire taak van de politiek is volgens JA21 niet de maatschappij direct te besturen, maar de instituties te waarborgen die gezamenlijk, in onderling evenwicht, de maatschappij in goede banen kunnen leiden. Deze instituties zijn drieërlei: gemeenschap, markt en staat.

Dat de staat alle maatschappelijke problemen zou moeten en kunnen oplossen, is een wijdverspreid misverstand. Dat staat kan dat niet. Een politiek die op de gedachte is gebaseerd dat de staat alle problemen dient op te lossen, draagt bij aan een onverantwoorde vergroting van de staatsmacht.

Mensen kunnen de meeste problemen zelf oplossen via de markt, dan wel binnen de gemeenschappen waarvan zij deel uitmaken. Mits marktmechanisme en gemeenschappen naar behoren functioneren. Het is de primaire taak van de politiek daaraan door middel van adequate wetgeving bij te dragen. Een politiek die de sfeer van de markt en de gemeenschap ondermijnt en hun functioneren belemmert is een verkeerde politiek, die armoede en atomisering tot gevolg heeft.

GEMEENSCHAP

De maatschappij is voor JA21 geen markt en ook geen staat. De maatschappij is een samenleving; een gemeenschap van mensen. Deze gemeenschap bestaat zelf ook weer uit verschillende gemeenschappen. Gezinnen en families, buurten, dorpen, regio's, verenigingen, scholen, kerken, en diverse andere gemeenschappen, klein en groot, onder het dak van de nationale gemeenschap.

Het bestaan en de bloei van al deze gemeenschappen is van wezenlijk belang voor het levensgeluk van de mens. De mens is een gemeenschapswezen. Alleen in de boezem van gemeenschappen kan hij zich als individu goed ontplooiën. En boven alles geven deze gemeenschappen zijn leven zin, betekenis en inbedding.

De politiek dient daarom deze gemeenschappen te waarborgen en te bevorderen.

Markt en staat staan in dienst van de samenleving en dus van de gemeenschapsfeer. Het zijn hulpsystemen. Zij kunnen gemeenschappen nooit vervangen. Marktwerving en staatsinterventie die de

gemeenschaps sfeer ondermijnen en belemmeren, zijn onwenselijk onwenselijk en dienen vermeden te worden.

De Europese *gemeenschap* en *wereldgemeenschap* zijn als gemeenschappen van nationale gemeenschappen van groot belang met het oog op vrede, veiligheid, welvaart en allerlei vormen van onderlinge samenwerking en uitwisseling.

De Europese *Unie* en andere inter- en supranationale organisaties zijn echter geen gemeenschappen. Zij hebben een statelijk karakter. Voor hen gelden dan ook dezelfde beperkingen als voor elk ander staatsoptreden. Vermeden dient daarom te worden dat ze het gemeenschapsleven, waaronder dat van de nationale *gemeenschap*, ondermijnen en belemmeren.

MARKT

Het marktmechanisme is volgens JA21 het beste in staat een hoog algemeen welvaartspeil en maximale werkgelegenheid te bewerkstelligen. De vrije werking van de markt waarbinnen ondernemers hun bedrijf kunnen voeren is dus van fundamentele betekenis.

Staatsingrijpen in de markt dient zoveel mogelijk beperkt te worden. Het is de taak van de staat om de wettelijke civiel- en strafrechtelijke voorwaarden te scheppen, te ordenen en te handhaven die optimale marktwerking mogelijk maken.

Voorkomen moet worden dat staatsingrijpen de marktwerking belemmert en ondermijnt. De voordelen daarvan op korte termijn en voor sommigen, wegen nooit op tegen de nadelen op lange termijn voor de bevolking als geheel.

Dit geldt in het bijzonder voor de arbeidsmarkt en de huizenmarkt.

De meeste problemen op de markt zijn een gevolg van ondoordacht en/of ideologisch geladen staatsoptreden. Zij ondermijnen de marktwerking, waardoor problemen over het algemeen niet opgelost worden, maar slechts groter worden. Het antwoord op veel problemen is dus niet meer staatsingrijpen, maar juist terugtrekking van de staat. Men dient de markt zo veel mogelijk zijn heilzame werk te laten doen.

Het bovenstaande vereist bovenal dat de markt vrij toegankelijk is voor zowel producenten als consumenten en dat de prijsstelling geheel vrij is en

niet gebonden is aan maxima en minima. Het vereist daarnaast belastingheffing die zo min mogelijk marktverstoring is.

STAAT

Staatstaken

In de eerste plaats is het van belang de taken van de staat te definiëren. De hoofdtaak van de staat is volgens JA21 zorg te dragen voor vrede en veiligheid, zowel binnen de maatschappij, als naar buiten toe.

Dat betekent dat politie, justitie en leger altijd van voldoende sterkte dienen te zijn. Daarvoor dient altijd budget te zijn.

De staat heeft niet de taak iedereen gelukkig te maken; de staat is geen geluksmachine. Daarvoor is de mens als individu zelf verantwoordelijk, alsmede in de tweede plaats de gemeenschappen waarvan hij deel uitmaakt.

Naast de zorg voor vrede en veiligheid is het de taak van de staat te voorzien in noodzakelijke collectieve goederen, waarin niet goed door de markt kan worden voorzien. Daarbij valt te denken aan het wegennet, maar bijvoorbeeld ook aan een sociaal vangnet en

vele andere zaken. De staat is geen algeheel probleemoplosser.

Staatsingrijpen in de markt en het gemeenschapsleven heeft de neiging steeds verder uit te breiden. Dat is funest. Daarom dient bij elk staatsingrijpen steeds weer getoetst te worden of het ingrijpen niet te ver gaat en of de markt dan wel de gemeenschap niet geschikter zijn om de problemen zelf aan te pakken.

De staat is tegenwoordig te groot en grijpt te veel op het maatschappelijk leven in. De staat dient teruggedrongen te worden ten gunste van de markt en de gemeenschap. De terugdringing van de staat behoort dan ook tot de hoofdpodochten van de politiek in de voor ons liggende tijd. Dit dient te gebeuren door (1) de vermindering van staatstaken en daarmee van wetten en overige regels, (2) de verkleining van het aantal ambtenaren en (3) een sterke verlaging van de belastingdruk. Markt en gemeenschapsleven kunnen vaak beter in de behoeften voorzien dan de staat. Daarom moet er meer aan deze instituties worden overgelaten en kan de belastingdruk substantieel omlaag. Als de belastingdruk substantieel lager is dan nu, zullen ook

de financiële mogelijkheden en prikkels bestaan om zowel markt als gemeenschapsleven een sterke impuls te geven.

Als staatsingrijpen dan toch noodzakelijk is dan gaat de voorkeur uit naar ingrijpen op zo gedecentraliseerd mogelijk niveau. Dat wil zeggen op het niveau van de gemeente, en in de tweede plaats van de provincie. Dit beginsel van subsidiariteit betekent dus dat de centrale staat altijd slechts ultimum remedium dient te zijn.

De overmatige centralisatie die heeft plaatsgevonden, dient zoveel mogelijk ongedaan gemaakt te worden. Dat betekent dat zoveel mogelijk bevoegdheden moeten worden overgeheveld naar de gemeenten en provincies, en deze veel minder dan nu uitvoeringsinstanties worden van de centrale staat. Bovendien dient de verdere samenvoeging van gemeenten te worden stopgezet en de reeds bestaande samenvoeging zoveel mogelijk ongedaan te worden gemaakt. Kleine gemeenten zijn van groot belang voor de sociale cohesie en daarnaast dienen zij als leerschool van de democratie. Ze zijn fundamenteel.

De liberaal-democratische rechtsstaat

De staatsmacht is noodzakelijk; primair om de vrede en de veiligheid te garanderen. De staatsmacht is echter ook gevaarlijk, omdat ze gemakkelijk misbruikt kan worden door degenen die machtige posities hebben in de staat. Bijvoorbeeld voor zelfverrijking, het bevoorrechten van het bevoorrechten van vrienden en familie, of - al dan niet met de beste bedoelingen - door de bevolking te onderdrukken of zelfs te vermoorden. De staat kan met andere woorden altijd tirannieke vormen aannemen. De geschiedenis levert daarvan overstelpend bewijs.

JA21 hecht dan ook aan een liberaal-democratische rechtsstaat die beoogt machtsmisbruik en tirannie van de staat voorkomen door

- (1) democratie: algemene, periodieke, verkiezingen met gewaarborgde anonimiteit en een onafhankelijke, volksvertegenwoordiging die de macht controleert
- (2) liberalisme: de vrijheid van de mens, geconcretiseerd in de grondrechten, begrenst het staatsoptreden

- (3) rechtsstaat: wetten zijn algemeen en gelden dus voor iedereen gelijkelijk, ook voor degenen die de wetten maken; de staatsmacht wordt evenwichtig gespreid over verschillende mensen en organen, die elkaar over en weer controleren

Herstel van de liberaal-democratische staat

In de praktijk is de liberaal-democratische staat, ook in Nederland, echter aan erosie onderhevig.

In de eerste plaats is de volksvertegenwoordiging het centrale orgaan in de liberaal-democratische rechtsstaat. Zij vormt het hart van het staatsbestel. In de praktijk is de volksvertegenwoordiging niet veel meer dan een appendix van de regering. De gewoonte meerderheidskabinetten te vormen in combinatie met hiërarchische politieke partijen, leidt ertoe dat (de meerderheid van) de volksvertegenwoordiging vrijwel automatisch de regering volgt. Van onafhankelijke controle is daardoor geen sprake. Dit raakt de liberaal-democratische rechtsstaat in zijn hart.

De onafhankelijkheid van de volksvertegenwoordiging moet worden hersteld. Dit kan door in het vervolg niet

per definitie naar meerderheidskabinetten te streven en in plaats daarvan de vorming van minderheidskabinetten niet uit te sluiten.

In de tweede plaats zijn de grondrechten een wezenlijke bouwsteen van de liberaal-democratische rechtsstaat. De voornaamste, sterk met elkaar samenhangende, grondrechten zijn de vrijheid van religie en levensovertuiging, de vrijheid van associatie, inclusief de vrijheid van onderwijs en als laatste de vrijheid van spreken, inclusief de vrijheid van de pers. Dit zijn rechten die gelden tegenover de staat. Alleen daar waar deze rechten gewaarborgd zijn tegenover de staat, bestaat een vrije samenleving.

De grondrechten hebben in de afgelopen decennia steeds meer een andere duiding gekregen; zij worden nu ook en vooral horizontaal uitgelegd als rechten die gelden tegenover ieder ander mens. Dit geldt bovenal voor het zogenaamde gelijkheidsbeginsel, ook wel non-discriminatiebeginsel genoemd. Oorspronkelijk was dit een verbod voor de staat. De staat mocht geen gelijke gevallen ongelijk behandelen. Dit beginsel wordt nu echter ook uitgelegd als grondrecht dat geldt tegenover ieder mens.

Dit is een ongunstige ontwikkeling, omdat ze de drie bovengenoemde vrijheden, die essentieel zijn in een liberaal-democratische rechtsstaat, steeds verder ondermijnt en uitholt.

Daarom vindt JA21 het gewenst terug te keren naar de oorspronkelijke uitleg van de grondrechten als rechten tegenover de staat en niemand anders.

In de derde plaats moeten de bevoegdheden van de staat gespreid en verdeeld worden over een wetgevende, een uitvoerende en een rechterlijke macht. Dit heet machtenscheiding. De bevoegdheden van de staat worden gespreid over verschillende organen en mensen, om machtsmisbruik en tirannie te voorkomen. De ervaring heeft geleerd dat enkel machtenscheiding onvoldoende is. Machtenscheiding én machtsbalans zijn noodzakelijk. Deze geven een staatsmacht een directe invloed in de sfeer van een andere staatsmacht. Bijvoorbeeld: het mede-wetgeverschap van de uitvoerende macht (regering). Het doel van dit alles is een machtsevenwicht tussen de drie staatsmachten, zodat ze relatief onafhankelijk zijn van elkaar en elkaar over en weer kunnen controleren, zodat machtsmisbruik en een afglijden naar tirannie worden voorkomen.

Er is echter, ook in Nederland, geen sprake van een machtsevenwicht tussen de drie staatsmachten. De uitvoerende macht (regering) en de rechterlijke macht hebben te veel macht naar zich toegetrokken ten koste van de wetgevende macht (de volksvertegenwoordiging). Het machtsevenwicht moet op de volgende manier hersteld worden:

Uitvoerende macht

De groei van de macht van de uitvoerende macht wordt veroorzaakt door het steeds toenemend aantal staatstaken en, daarmee samenhangend, het steeds toenemend aantal wetten en regels.

Het aantal staatstaken, wetten en regels moet dus, alleen al om rechtsstatelijke redenen, worden teruggedrongen. We hebben een monster geschapen dat te groot is om nog te kunnen worden gecontroleerd. Er moet dan ook meer worden overgelaten aan de markt en aan gemeenschappen.

Rechterlijke macht

De groei van de macht van de rechterlijke macht heeft een aantal oorzaken, waaronder:

1. Het ontstaan en de uitbouw van de bestuursrechtelijke toetsing door de rechter sedert de jaren tachtig. Dit stelsel van bestuursrechtelijke toetsing door de rechter is een achteruitgang ten opzichte van het stelsel van administratieve toetsing door hogere bestuurslagen, dat Nederland voordien kende. Dit nieuwe stelsel maakte volledige (inhoudelijke) toetsing van besluiten mogelijk, waar marginale toetsing slechts de procedure betreft. Een in ieder geval gedeeltelijke terugkeer naar dit oudere stelsel is van belang, omdat het de rechtsbescherming tegenover de staat substantieel kan vergroten.
2. Het ontstaan en de uitbouw van de toetsing van wet- en regelgeving aan internationale verdragen, bovenal grondrechtenverdragen als het EVRM en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Het aantal verdragen neemt bovendien steeds meer toe en de bepalingen ervan worden tegenwoordig (horizontaal) uitgelegd als ook en vooral

van toepassing tussen mensen onderling. In de verhouding tussen verdragsrecht en nationaal recht dient het laatste echter altijd als hoger recht te gelden en niet het eerste. Dat betekent dat verdragen nationaal recht worden als en zolang de volksvertegenwoordiging ze aanneemt als nationale wet. Bovendien geldt dat een latere wet een eerdere wet opheft (derogeert), ook als de eerdere wet een verdrag is. De grondrechten zoals neergelegd in grondrechtenverdragen, net als die de grondwettelijke grondrechten, dienen daarnaast niet tussen mensen, maar uitsluitend tegenover de staat te gelden.

3. Het teloorgaan van de rechterlijke terughoudendheid en de opkomst van rechterlijk activisme. De rechter is zich steeds meer gaan beschouwen als dé waarborg van de rechtsstaat tegenover uitvoerende en wetgevende macht, in plaats van als waarborg van de wet in het verlengde van de andere machten. De rechter dient echter te allen tijde

terughoudend te zijn. Zijn rol is de wet uit te leggen en toe te passen, zoals hij door de wetgever en de grondwetgever bedoeld is. In geen geval mag hij zijn eigen voorkeuren daarvoor in de plaats stellen, want dan zou hij een rechtersstaat in de plaats stellen van een rechtsstaat. Grondwettelijke toetsing dient om deze reden grondwettelijk verboden te blijven.

De wetgevende macht

De wetgevende macht ten slotte dient fors te worden versterkt in verhouding tot de rechterlijke macht en de uitvoerende macht, om het evenwicht tussen de drie machten te herstellen.

Deze versterking is alleen mogelijk als de wetgevende macht haar onafhankelijkheid herwint. Eén van de manieren waarop dat kan is door middel van de vorming van een minderheidskabinet.

De gewoonte een meerderheidskabinet te vormen na verkiezingen, moet niet meer vanzelfsprekend zijn. Een minderheidskabinet kan een coalitie zijn, maar ook een kabinet van één partij. Het doel van de

dagelijks politiek wordt dan steeds weer voor elke wet en elk beleidsvoornemen een meerderheid in de volksvertegenwoordiging te vergaren. Dat versterkt de laatste substantieel.

Een tweede manier waarop de volksvertegenwoordiging kan worden versterkt is door middel van de invoering van een districtenstelsel. Het huidige kiesstelsel van proportionele vertegenwoordiging bevordert hiërarchisch georganiseerde politieke partijen, omdat in de verkiezingen steeds dezelfde kieslijst wordt gehanteerd en er dus een vaste pikorde bestaat. In een districtenstelsel is dat niet het geval. Iedere volksvertegenwoordiger is voor zijn herverkiezing alleen afhankelijk van de kiezers in zijn district en kan dus veel onafhankelijker van de regering en zijn partij opereren.

De overstap van evenredige vertegenwoordiging naar een districtenstelsel is daarom wenselijk en moet worden bevorderd.

Zeker nu de volksvertegenwoordiging zo zwak is, dient de stem van het volk ook op andere wijze dan alleen bij de verkiezingen gehoord te kunnen worden.

Daarom is een correctief referendum een welkome aanvulling van het vertegenwoordigende stelsel.